

Nr.	Valstybės strateginio planavimo ir biudžeto sudarymo principai	Perteikimas (e-mokymų elementas)	Trukmė, min
	<p>Ugdoma kompetencija – Finansinė-analitinė</p> <p>Tikslas – supažindinti su veikiančia strateginio planavimo ir biudžeto sudarymo sistema ir atskleisti asmeninį viešojo sektoriaus organizacijos vadovo santykį su ja ir joje, padėti suprasti Lietuvos valstybės lėšų planavimo principus, strateginio planavimo sistemą, strateginių pasirinkimų ir biudžeto proceso ryšį, pateikti informaciją apie esminius strateginį planavimą ir biudžeto formavimą reglamentuojančius teisės aktus.</p>		150
	Ižanga		
	<p>Pakalbėkime apie pinigus.</p> <p>Kiekvienas esame savo pajamų ekspertas – algos ar kitokio atlygio, savo išlaidų poreikiams tenkinti ar prekėms pirkti ir tai vadiname savo ar šeimos biudžetu. Vieni daugiau, kiti mažiau imasi tokio biudžeto valdymo ir planavimo, t.y. dėliojasi numatomus pirkinius, santaupas ar investicijas trumpalaikėje ir ilgalaikėje perspektyvose. Iš esmės, tai galioja ir valstybei.</p> <p>Tačiau, labai dažnai, šis suvokimas atsiejamas nuo savo turimų patirčių, kai kalbama apie valstybę. Atrodo, kad aš - tai esu aš ir čia viskas aišku, o valstybė - tai kažkas, kas nesu aš. Tai kažkas, kur aš turiu teisę reikalauti ar prašyti. Tuomet Finansų ministerija ima ir randa pinigų. Dar tai apima Seimą ar Vyriausybę, „laužančius ietis“ biudžeto įstatymo priėmimo metu.</p> <p>Būdami ar naujai tapę biudžetinės institucijos atsakingais darbuotojai ar vadovais, kitaip tariant – tiesioginiais Valstybės valdytojais, Jūs esate viešojo sektoriaus dalimi ne tik dėl to, kad asmenines pajamas gaunate iš Valstybės, bet ir dėl veiklos, kuri reikšminga visuomenei ir tai yra biudžeto sistemos dalimi. Todėl labai svarbu perprasti, kaip tvarkomi valstybės pinigai ir kaip ši sistema organizuojama.</p> <p>Šiame modulyje aptarsime biudžeto sampratą, strateginio planavimo reikšmę bei vykdymo ir atsiskaitymo procesų esmę.</p>	Video	
1.	Biudžeto sandara, planavimas		
1.1.	Makroekonomika, fiskalinė politika, biudžetas		
	<p>Valstybės biudžetas yra savo turiniu panašus į asmeninį ar šeimos masto biudžetą.</p> <p>Skirtumas, kad tai „piniginė šalies mastu“, kuri turi savo „atlyginimą iš visuomenės“ - pajamas (surenkami mokesčiai) ir iš kurios daromos išlaidos (planuojant tai asignavimai) Valstybės paslaugų visuomenei teikimui apmokėti. Skirtumas nuo namų ūkio taip pat ir priimant sprendimus, nes tai teisiškai reguliuojami procesai, taisyklės ir tvarkos. Jau sutarėme, kad esate biudžetinės sistemos dalyviais ir naudotojais, todėl verta susipažinti su Valstybės piniginių reikalais.</p>	Video	

	Šalies Konstitucija 127 straipsnyje įvardina taip: „Valstybės biudžeto pajamos formuojamos iš mokesčių, privalomų mokėjimų, rinkliavų, pajamų iš valstybinio turto ir kitų įplaukų. Mokesčius, kitas įmokas į biudžetus ir rinkliavas nustato Lietuvos Respublikos įstatymai.“		
	Kad tinkamai valdytų procesus – Valstybė planuoja. Kaip tai vyksta? Kaip įvertinamos būsimo biudžeto ribos?	Video (Statement)	
	Prognozių suskirstymas pagal laikotarpį Prognozių horizontas dabartiniu metu yra treji metai. Siekiama, kad artimoje ateityje jos būtų numatomos ir ketveriems metams. Labiausiai matoma visuomenėje trukmė – metai, nes detalai įstatymu tvirtinamas biudžetas šiai trukmei, kartu numatant trejų metų perspektyvą.	Video	
	Prognozių rūšys / tipai 1. Makroekonomikos prognozės - tai atskirų, specialiai toje srityje dirbančių institucijų darbas (LB, FM, komerciniai bankai, TVF, ES COM, reitingų agentūros, asocijuotos struktūros ir kt.). Rengiant ir tvirtinant Valstybės biudžetą – vadovaujamasi FM ekonominės raidos scenarijumi. Makroekonominės prognozės atliekamos vertinant ankstesniųjų metų rezultatus, formuojant/projektuojant matematiniais ir statistiniais ar ekspertiniais metodais / prielaidų vertinimais perspektyvoje.	Video	
	Makroekonominėmis prognozėmis prognozuojama: <ul style="list-style-type: none"> • Bendras BVP kitimas; • Atskirų sudėtinių dalių dinamika; • Geopolitinių veiksnių vertinimas; • Infliacija; • Eksporto-importo rodikliai; • Bedarbystės dinamika; • Kitų rodiklių pokyčiai ir prognozės. 	Video (List)	
	2. Fiskalinės prognozės. Viena vertus, fiskalinė politika ir jos vertinimai siejasi su bendra šalies plėtros perspektyva (BVP), nes skaičiuojant kiekvieną atskiros mokesčio prognozę, įvertinami specifiniai mokesčio bazės kitimo aspektai (pvz.: Gyventojų pajamų mokestis – atlyginimų dinamika, darbo jėgos pokyčiai ir pan.). Kita vertus, mokesčiai yra ir įrankis valstybei, kuriais ji vykdo tam tikrą skatinimo ar ribojimo politiką. Pvz.: tokios politikos ryškiausias pavyzdys – akcizai, kuriais siekiama riboti ar keisti visuomenės vartojimo įpročius, kai yra didinami akcizai alkoholiui ar tabakui. Fiskalinės prognozės – tai pirmiausia biudžetų pajamos. Kita dalis – išlaidos. Jei jos didesnės ar viršija pajamas - fiskalinės politikos reguliavimo objektas – deficitas ir skola. Kadangi jau daug metų Valstybės biudžeto išlaidos viršija pajamas – fiskalinė politika apima ir taisykles ar priemones, ribojančias deficito dydį ar reguliuojančias valstybės skolą.	Video (Process)	
	Tinkamai neįvertinant ar pervertinant galimybes, Valstybė gali išsibalansuoti savo finansų sistemą ir patirti skaudžių pasekmių tolesnei plėtrai.	Video (Note)	

	<p>Ko gero, daugelis yra girdėję apie Maastrichto kriterijus. Apie juos daug buvo kalbama, kai Lietuva žengė euro įsivedimo keliu. Tai ir yra apie skolos lygį (60 proc. nuo BVP), deficitą, (neviršyti 3 proc. BVP), tvarius finansus. Tai ES lygiu sutarti kriterijai, kurie palaiko šalies finansinę sveikatą. Ypač kriterijų svarba buvo akcentuojama, kai 2007 metais nepavyko dėl finansų tvarumo problemos, o 2015 m. įsivedėme Eurą į savo kasdienybę.</p> <p>Šie kriterijai bendri visai ES, tačiau kiekviena šalis nuolat palaiko glaudžius ryšius su ES COM, vertinant fiskalinės politikos veiksmingumą. Iki šių metų tai buvo Stabilumo programos formatas, pasikeitus 2024 m. gegužę Reglamentui, naujasis formatas dar derinamas.</p> <p>Reikėtų pastebėti, kad Lietuva palaiko glaudžius ryšius ir su TVF, kurie rengia nuolatinės misijas, teikia savo pastabas ir pasiūlymus.</p>		
	Fiskalinė politika – tai Valdžios sektoriaus pajamų ir išlaidų visumos valdymas, siekiant tvaraus ekonomikos augimo.	Note	
	<p>Apibendrinime</p> <p>Planuojant valstybės biudžetą, turi būti atlikti šie veiksmai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Įvertintas valstybės ekonominis potencialas; • Suformuotos fiskalinės taisyklės, atitinkančios pajamų ir išlaidų dalį; <p>Kitaip tariant, turi būti apibrėžtos šalies biudžeto galimybių ribos.</p>	Paragraph/Note	
1.2.	Biudžeto struktūra, teisės aktų apžvalga		
	Valstybės biudžetas, kaip ir asmeninis – tai kalba apie dvi puses: pajamas ir išlaidas	Statement	
	<p>Viešojoje erdvėje galima pamatyti daug įvairių biudžeto pavadinimų:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Valdžios (General) sektoriaus; • Centrinės valdžios; • Nacionalinio; • Valstybės; • Sodros; • Privalomojo sveikatos draudimo; • Savivaldybių biudžetai. 	List	
	<p>Ką reiškia ši įvairovė ir kodėl tai svarbu?</p> <p>Iš esmės - tai skirtingo konsolidavimo (apjungimo) arba skirtingų institucijų biudžetai.</p> <p>Šalies Konstituciją apibrėžia 127 straipsnis</p> <p>Lietuvos biudžetinę sistemą sudaro savarankiškas Lietuvos Respublikos valstybės biudžetas, taip pat savarankiški vietos savivaldybių biudžetai. Tokia struktūra iš esmės atitinka Nacionalinio biudžeto sąvoką, vertinant pinigų principu, tačiau statistiškai nėra tiksli, nes apima per siaurą statistinę imtį.</p>	Video	

	<p>Sąvoka atsirado istoriškai formuojantis Nepriklausomos Lietuvos finansų sistemai, po 1990-ųjų. Tačiau ilgainiui, pradėjus taikyti tarptautines statistinių duomenų tvarkymo metodus (TVF, Eurostat), sąvoka išliko kaip vidinės tradicijos dalimi, reiškianti Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų visumą.</p> <p>Ši sąvoka skamba panašiai su Nacionalinių finansinių rodiklių kategorija, bet tai nėra tapati. Pastaroji tai kaupimo principu parengtų apskaitos duomenų visuma, kuri yra atskiras formatas - Nacionalinis ataskaitų rinkinys. Ją konsoliduojamos apie 3,5 tūks. Viešojo sektoriaus finansinės ataskaitos, apie šalies turtą, įsipareigojimus, veiklos rezultatus, grynąjį turtą.</p> <p>Siekiant įvertinti visą Valstybės finansinį potencialą, turime vadovautis bendrais statistikoje taikomais konsolidavimo principais, kuriuos formuoja EUROSTAT (Europos sąskaitų sistema ESS2010), bendradarbiaudama su šalies Valstybės duomenų agentūra ir praktiškai derindama metodologinius ir taikymo niuansus.</p> <p>Tai svarbu, nes turime būti skaidrūs ir mūsų duomenys turi būti palyginami ir derėti su kitų šalių duomenimis. Kitas aspektas, Agentūra taip pat savarankiškai sprendžia (kartu su EUROSTAT) dėl įstaigų ar organizacijų priskyrimo viešajam sektoriui. Tai kitas svarbus aspektas, skaičiuojant deficitą ar skolą šalyje.</p>		
	<p>LR biudžeto sandaros įstatymas (2 str.) apibrėžia, kad:</p> <p>„Konsoliduotas biudžetas – biudžetas, kurį sudaro valstybės biudžetas, savivaldybių biudžetai, valstybės socialinių fondų biudžetai ir Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetas, sujungus nurodytų biudžetų rodiklius ir eliminavus tarpusavio pervedimus“.</p>	Paragraph	
	<p>Konsoliduodami mes gauname bendriausią vaizdą - Valdžios sektoriaus biudžetą, kuris apima visus viešojo sektoriaus biudžetų finansinius rodiklius (taip pat ir Centrinės valdžios, socialinių fondų, savivaldybių). Toliau kiti pavadinimai atspindi tam tikrų specifiskai konsoliduotų finansų dalis. Tarkime, Centrinės valdžios biudžetas, neapima savivaldybių ir gali būti niuansų dėl socialinių fondų priskyrimo, ar turi specifiką dėl metodologinių aspektų pvz. pinigų principo taikymo.</p>	Video	

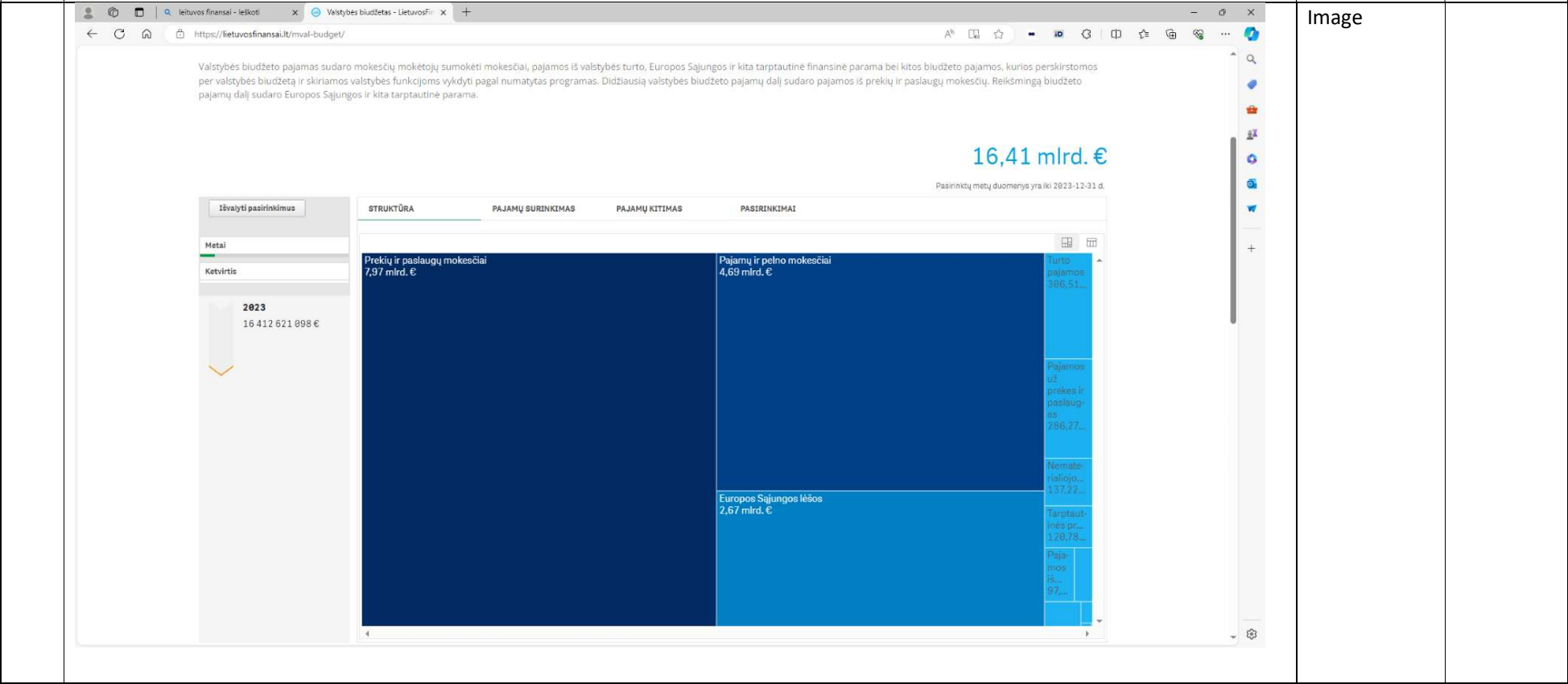
Toliau nagrinėsime Konstitucijoje apibrėžtą Valstybės biudžetą, kuris yra dalis Valdžios sektoriaus.

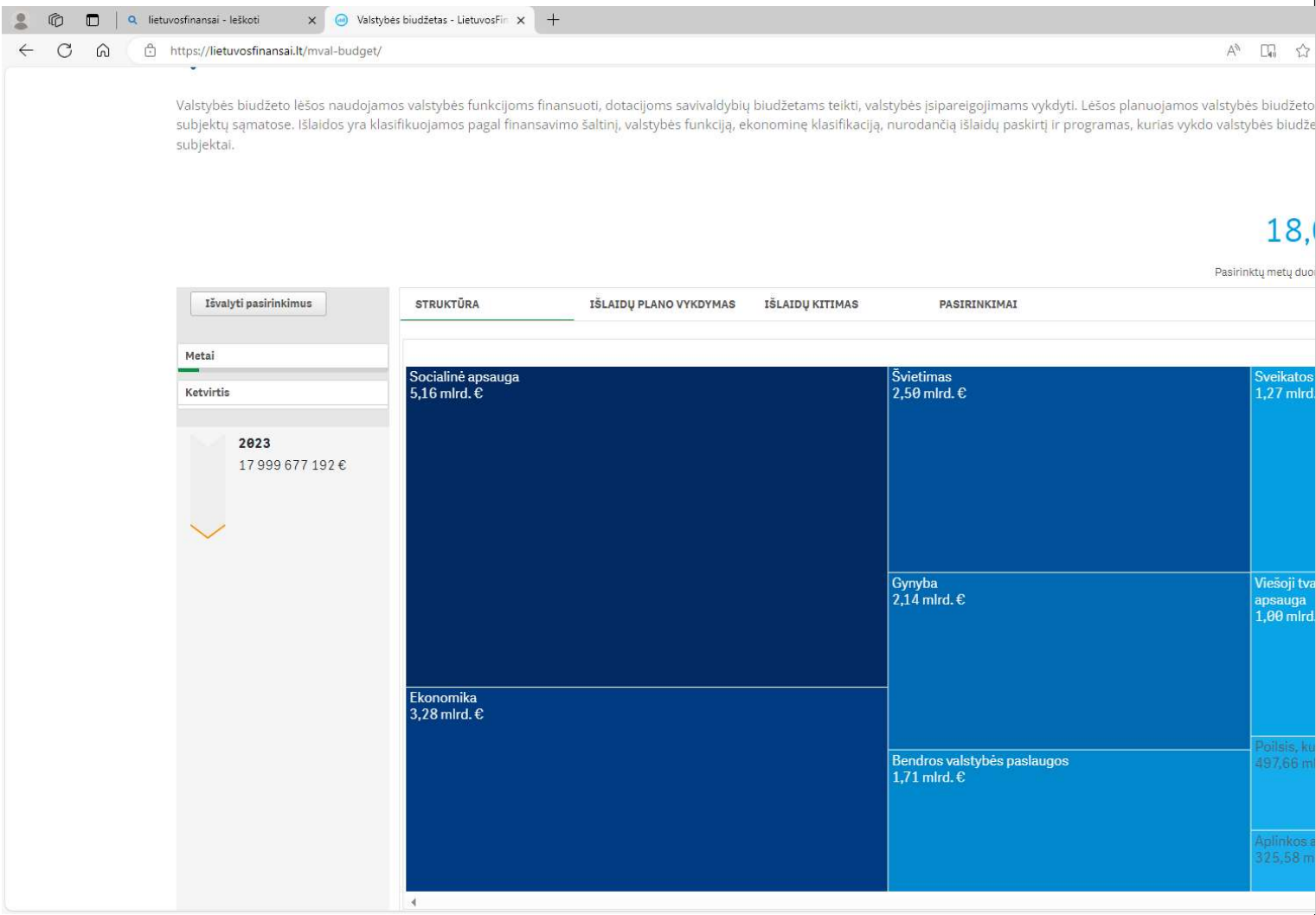
Bet prieš tai svarbi pastaba, kodėl kalbėjome apie konsoliduotus biudžetus.

Kaip minėjau, fiskalinės politikos labai svarbi dalis – deficitas, o taip pat jo akumuliuota daugiametė forma - skolos dydis.

	Vertinant perteklių/deficitą (skirtumą tarp – pajamų ir išlaidų), kalbame būtent apie visų finansų konsolidaciją, t.y. Valdžios sektoriaus perteklių ar deficitą, kuomet atskiras biudžetas (Valstybės biudžetas) gali būti deficitinis, o konsolidavus su kitais biudžetais - perteklinis.		
	<p>Apibendrinami galime sakyti, kad bendrais bruožais esminiai komponentai biudžetui skaičiuoti (t.y. biudžeto galimybių ribos apibrėžiamos), pagal:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ekonominės plėtros vertinimus; • fiskalines prognozes; • fiskalinius ribojimus deficitui, skolai. 	Video (List)	
	<p>Valstybės biudžetas – tai Lietuvos Respublikos Seimo tvirtinamas pajamų ir asignavimų planas biudžetiniams metams. Kitaip sakant – planas, kuris po rengimų ir debatų procedūrų tampa įstatymu. Asignavimų valdytojų sąrašas yra patvirtintas LRV nutarimu ir šiuo metu yra 123 asignavimų valdytojai.</p> <p>Šiame įstatyme yra tvirtinamas ir vidutinės trukmės konsoliduoto biudžeto pajamų ir asignavimų planas, sudaromas pamečiui - kiekvieniems 3 biudžetiniams metams.</p> <p>Tampa akivaizdu, kad nagrinėjant temą, cituojant apibrėžimus, vis labiau kyla poreikis panagrinėti teisinius šių klausimų reguliavimo aspektus.</p> <p>Konstitucija. Jau citavome 127 straipsnį iš XI skirsnio „Finansai ir Valstybės biudžetas“. Dar reiktų atkreipti dėmesį į tai, kad 129 straipsnis apibrėžia, biudžetinius metus, kurie prasideda sausio 1 d. ir baigiasi gruodžio 31 d. Kita svarbi žinia, kad Vyriausybė Valstybės biudžeto projektą sudaro ir pateikia Seimui ne vėliau kaip likus 75 dienoms iki biudžetinių metų pabaigos, t.y. ne vėliau nei spalio 17 d. Seimas svarsto projektą ir tvirtina įstatymu iki naujųjų metų pradžios, o jei nepatvirtina – įsigalioja 1/12 išlaidų taisyklė. Svarbu pažymėti, kad Konstitucijos XII skirsnis skirtas Valstybės kontrolei.</p> <p>Nagrinėjant biudžeto temas, ypač svarbus įstatymas – Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas (BSĮ). Jame apibrėžiamos sąvokos, įvardinami asignavimų valdytojai, jų pareigos ir atsakomybė, teisės, valstybės biudžeto sudarymo ir vykdymo bendrosios nuostatos, pajamos, asignavimai, veiklos sritys. Taip pat yra reglamentuojami ir savivaldybių biudžetų klausimai.</p> <p>Svarbi (BSĮ) naujovė - skyrius, kuriame reglamentuojamas vidutinės trukmės konsoliduotas biudžetas. Šis įstatymas apibrėžia ir esminius biudžetų vykdymo, atsiskaitymo aspektus, biudžeto kontrolę. Jau minėti fiskalinės politikos formavimo principai yra įteisinti LR Fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstituciniame įstatyme, LR fiskalinės drausmės įstatyme ir kituose teisės aktuose.</p> <p>2024 metų LR valstybės biudžetų ir savivaldybių biudžetų įstatymas, pagal kurį gyvename šiuo metu, patvirtintas 2023 m. gruodžio 5 d., pasirašytas Prezidento gruodžio 13 d.</p> <p>Kad būtų lengviau įsivaizduoti, kaip atrodo Valstybės biudžetas, peržvelkite interneto svetainę „Lietuvos finansai“.</p>	Video	

Kiek, koks mokestis sudarė 2023 m. bendroje Valstybės biudžeto pajamų visumoje, bei kokiomis proporcijomis buvo finansuojamos atskiros sritys – galite pamatyti grafikuose. Jeigu norėtumėte pasidomėti plačiau, galite pasidaryti „ekskursiją“ po biudžeto struktūrą ar turto rodiklius minėtoje svetainėje.

Kalbant apie teisinę aplinką, siūlyčiau atkreipti dėmesį ir į Vyriausybės lygyje patvirtintus teisės aktus. LRV Nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo (2001 m. gegužės 14 d. Nr. 543 su pakeitimais, jo suvestinė redakcija 2023-08-04) yra vienas iš jų. Jame yra detalizuojamos, praktiniais reikalavimais papildomos bei paaiškinamos Biudžeto sandaros nuostatos.

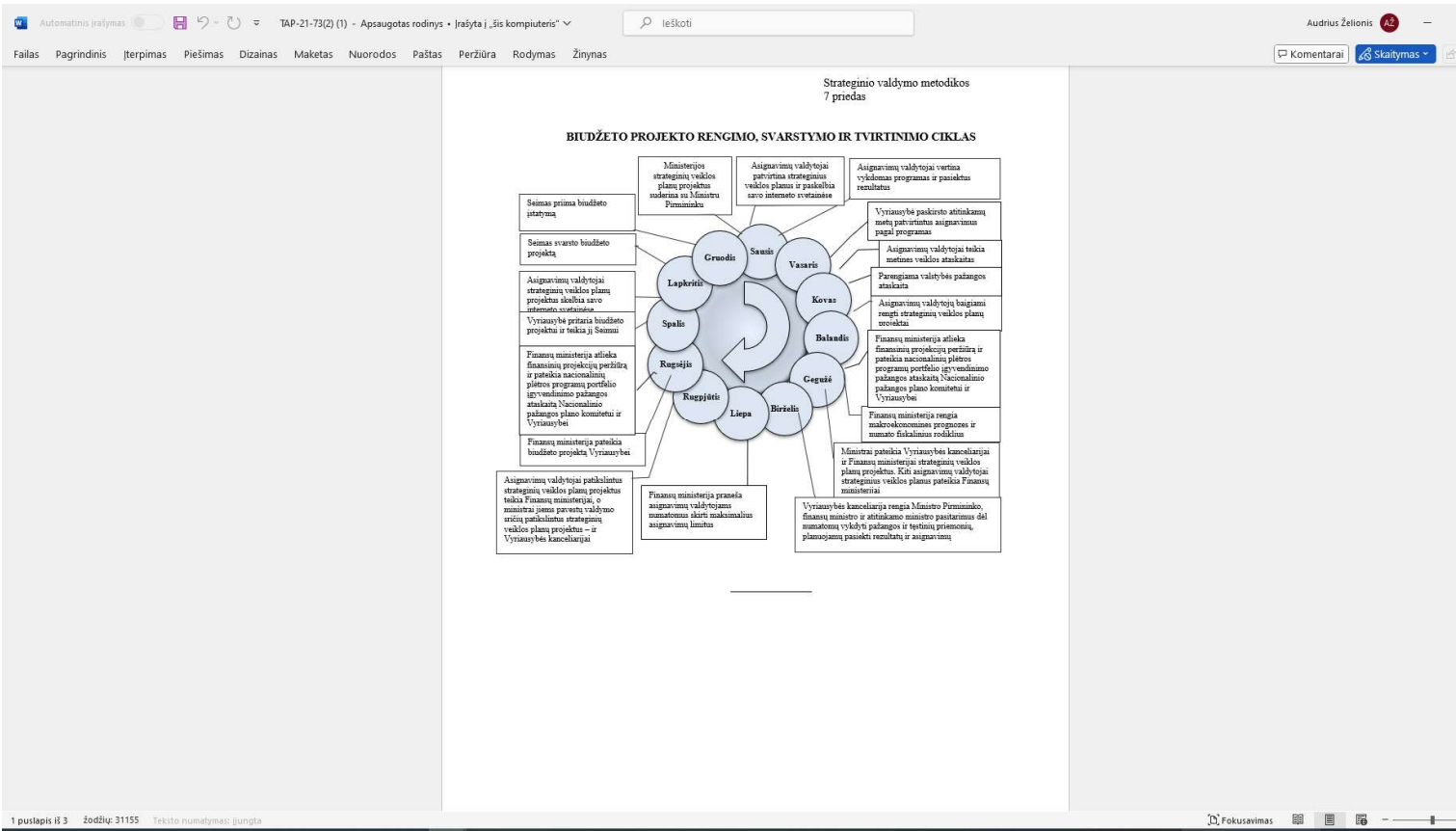
Paragraph

	<p>Su minėtu LRV nutarimu 543, susiję du LR Finansų ministro įsakymai – pavadinkime juos biudžeto „architektūriniais sprendimais“. Abu dokumentai apie klasifikaciją, tačiau apie skirtingą turinį.</p> <p>1) Dėl asignavimų valdytojų programų, finansuojamų iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto, finansavimo šaltinių klasifikacijos patvirtinimo (2011-08-08 Nr. 1K-265).</p> <p>Šis pirmasis įsakymas – apie programų finansinių šaltinių prigimties detalizavimą:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Valstybės biudžetas; • ES; • kitos tarptautinės finansinės paramos lėšos. <p>Klasifikacija yra svarbi Strateginių veiklos planų vykdomų programų kontekste.</p> <p>2) Kitas Finansų ministro įsakymas - Dėl Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių biudžetų pajamų ir išlaidų klasifikacijos patvirtinimo (2017_m. 10-10 Nr.1K-184) detalieai apibrėžia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pajamų struktūrą; • išlaidas pagal funkcijas (Bendros valstybės išlaidos, Gynyba, Viešoji tvarka, Aplinka ir kt.); • ekonominį pjūvį (darbo užmokestis, prekės ir paslaugos palūkanos ir pan.). 	List	
	<p>Tokia klasifikacijos vieningos struktūros visuma veiksminga planuojant, vykdant, ir atsiskaitant dėl Valstybės ir savivaldybių biudžetų. Tai svarbu, nes iš esmės sudaro pagrindą rengti biudžetą pagal vieningą sampratą, visoms Valstybės veiklos sritims, apibrėžtoms LR strateginio valdymo įstatyme, kai vieno asignavimų valdytojo biudžetas yra srities (pvz. ministerija – kaip asignavimų valdytojas ir jos valdymo srities su jai pavaldžiomis institucijomis) biudžetų išraiška biudžeto įstatyme.</p> <p>Apžvelgėme tik keletą esminių teisės aktų, susijusių su biudžeto planavimu. Kitose temos dalyse grįšime prie kitų teisės aktų, kurie reguliuoja kitus biudžeto aspektus.</p> <p>Svarbu atkreipti dėmesį ir į dar du kasmetinius LRV nutarimu tvirtinamus dokumentus, dažnai vadinamus „paskirstymus pagal programas“ bei „kalendoriumi“.</p>	Addition	
1.3.	Kalendorius (etapai), proceso dalyviai		
	<p>Nors minėjome, kad biudžetiniai metai – kalendoriniai metai, tačiau galimi įvairūs trukmės vertinimai. Iš esmės, tai ciklas, kuris apima atsiskaitymą už praėjusius metus, vykdymą patvirtinto šių metų biudžeto ir planavimo kitiems metams. Aptarkime plačiau planavimą metiniais darbais.</p> <p>Anksčiau aptarti Valstybės biudžeto rengimo/planavimo etapai yra patvirtinami atskiru Vyriausybės nutarimu - „kalendoriumi“, kuriame yra:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konkretizuotos užduotys; • Apibrėžiami proceso dalyviai; • Vykdytojai pagal kalendorines datas. 	<p>Paragraph</p> <p>List</p>	

	<p>Iki šių metų, tai buvo kasmetinis procesas.</p> <p>Esminiai proceso dalyviai – LR finansų ministerija, kuri organizuoja ir derina, rengia ir teikia Valstybės biudžeto projektą Vyriausybei. Kiti partneriai – asignavimų valdytojai, kitos ministerijos, kurie teikia duomenis, informaciją, derina poreikius su pavaldžiomis institucijomis, derasi dėl biudžeto. Svarbūs proceso dalyviai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vyriausybės kanceliarija; • LR Konstitucinis teismas; • Nacionalinė teismų administracija; • Prezidentūra; • Seimo administracija; • Savivaldybės; • Kiti dalyviai, kurie yra rengiamo biudžeto asignavimų valdytojų sąraše. 	Paragraph+list	
	<p>Iš esmės, kalendorius - tai informacijos teikimo ir gavimo judėjimo laike scenarijus, kuriame yra įvardinami konkretūs proceso dalyviai. Pats procesas primena „akordeono dumplių“ metodą, kai FM pateikia ekonominės raidos scenarijų (limitus) ir tai lyg dumplių išplėtimas, teikiant asignavimų valdytojams galimus limitus, kitu žingsniu – gaunama grįžtamoji informacija iš jų, kurią apibendrina FM.</p> <p>Įgyvendinant aukščiau minėto nutarimo 543 nuostatas, tobulinant daugiamečių planavimą nuo 2024 m. buvo įteisinta naujovė.</p>	Paragraph	
	<p>Vyriausybė 2024 m. kovo 20 d. Nr. 201 patvirtino 2025-2027 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių projektų rengimo planą. Jame numatyta, kada ir kaip tariamasi su institucijomis dėl poreikių vykdomoms funkcijoms ir veiklai, tokiu būdu joms suteikiant apibrėžtumą dėl finansavimo. Tuo tarpu, derybos dėl papildomų priemonių finansavimo keliamos į rugsėjį, kai bus patikslintos naujausios Lietuvos ekonomikos prognozės.</p> <p>Šiame biudžeto rengimo plane keliama didesni reikalavimai finansavimo poreikiui pagrįsti, valstybės biudžeto rengimui, kuris pagal atnaujintas biudžeto sandaros taisykles, tvirtinamas jau 2025-2027 metams. Vidutinės trukmės biudžete, siekiama aiškiai atskleisti planuojamas 3 metų biudžetų ir fondų išlaidas pagal šalies finansines galimybes bei įvertinama priimtų sprendimų įtaka vėlesnių metų išlaidoms. Tokiu būdu siekiama užtikrinti finansavimo tęstinumą vidutiniu laikotarpiu ir formuojama tvaresnė šalies fiskalinė politika.</p> <p>Finansų ministerija Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių projektų rengimo planą Vyriausybei tvirtinti teikia kasmet. Jame numatomi duomenų pateikimo terminai, duomenų (informacijos) teikėjas, konkretūs darbai institucijoms, dalyvaujančioms biudžeto rengimo procese: kokius duomenis bei informaciją jos turi parengti ir kada bei kam juos pateikti.</p> <p>2024 m. valstybės biudžeto rengimo plane numatoma, kad:</p> <p>Kovo 21 d. Finansų ministerija paskelbia ekonominės raidos scenarijų ir valdžios sektoriaus finansų projekcijas.</p> <p>Balandį - gegužę Finansų ministerija surenka informaciją makroekonominiams rodikliams prognozuoti bei institucijų finansavimo poreikius.</p> <p>Įprastai, balandžio mėnesį Vyriausybė tvirtindavo Finansų ministerijos parengtą Stabilumo programą, kurioje būdavo nustatoma vidutiniu laikotarpiu planuojama vykdyti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fiskalinė politika; • Trimečiai valdžios sektoriaus balanso rodikliai (deficito arba pertekliaus); • Struktūriniai valdžios sektoriaus balanso rodikliai, kurie ribodavo rengiamo biudžeto išlaidas. 	Video (Timetable)	

	<p>Tačiau 2024 metų gegužės mėnesį įsigaliojo ES Stabilumo ir augimo pakto reglamentų pakeitimai, todėl stabilumo programa nebuvo rengiama. O 2025-2027 metų valstybės biudžeto patvirtinimo įstatymo projektas rengiamas prisilaikant EP ir Tarybos reglamento dėl euro zonos valstybių narių biudžeto planų projektų stebėsenos bei -vertinimo ir perviršinio deficito padėties ištaisymo bendrųjų nuostatų.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Birželį atliekamos numatytos funkcijų peržiūros Vidaus reikalų, Teisingumo, Kultūros ir Finansų ministerijos srityse bei sisteminės biudžeto tęstinių išlaidų peržiūros. • Birželio 12-23 d. numatomos Finansų ministerijos, Vyriausybės bei atitinkamų ministerijų atstovų arba Vyriausybei atskaitingų įstaigų atstovų pasitarimai dėl planuojamų asignavimų ir siekiamų rezultatų: įvertinami ankstesniais metais įstaigų pasiekti rezultatai ir panaudoti asignavimai, vykdant pažangos ir tęstinę veiklą bei aptariamai siūlymai dėl poreikių vykdomoms funkcijoms ir veikloms finansavimo užtikrinimo. Pasitarimų metu taip pat aptariamas finansavimo poreikis naujoms (pažangos) priemonėms. • Iki liepos 5 d. Finansų ministerija praneša įstaigoms numatomus skirti maksimalius išlaidų limitus 3-ims ateinantiems metams. Po šio etapo įstaigos pradeda rengti 3-mečius strateginius veiklos planus ir detalizuoti išlaidų planus. • Iki rugpjūčio 30 d. asignavimų valdytojai, pavaldžios įstaigos parengia valstybės biudžeto programų sąmatų projektus su preliminariais skaičiavimais, neviršijant pasitarimuose dėl asignavimų sutartų maksimalių valstybės biudžeto asignavimų limitų. • Iki rugsėjo 11 d. Finansų ministerija atnaujina 2025-2027 metų ekonominės raidos scenarijų ir valdžios sektoriaus finansų projekcijas. • Rugsėjo 10-20 d. numatomi Ministro Pirmininko, finansų ministrės ir ministrų pasitarimai, kurių metu, atsižvelgiant į atnaujintą ekonominės raidos scenarijų koreguojami biudžeto rodikliai, apsisprendžiama dėl papildomų priemonių finansavimo bei patikslinamas skirtas finansavimas. • Iki spalio 11 d. Finansų ministerija parengia ir pateikia Vyriausybei 2025-2027 m. valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektą. 		
	<p>„Kalendoriuje“ yra numatyti ir detalesni veiksmai. Tačiau šių 2024 metų tikslas - kiek įmanoma anksčiau parengti išdiskutuotą ir finansines galimybes atitinkantį biudžetą. Tai institucijoms suteikia galimybę jau nuo pavasario planuoti didžiąją dalį darbų, ir tik dėl papildomų priemonių finansavimo derybos keliamos į rudenį, kai bus parengtas naujausias ekonominės raidos scenarijus.</p>	Paragraph	
	<p>Kita specifiška yra ta, kad tikėtina, jog baigiasi išskirtinių aplinkybių, įvestų dėl COVID-19 pandemijos, galiojimas, ir fiskalinės taisyklės vėl grįš į įprastą lygį.</p> <p>Vyriausybei pritarus biudžeto projektui, jis teikiamas Seimui. Seimo komitetai apsvarsto posėdžiuose pateiktą projektą ir grąžina Vyriausybei jį patikslinti. Patikslintą biudžetą Vyriausybė teikia pakartotinai ir jis priimamas Seimo posėdyje.</p>	Paragraph	

Apibendrinant galime sakyti, kad biudžeto apimtis ir struktūra yra formuojama objektyvių ekonominių procesų. Biudžeto struktūra kyla iš visuomenės poreikių gauti tam tikras Valstybės teikiamas paslaugas (funkcijas), kurias teikia atitinkamos valstybinės institucijos. Tuo pat metu – tai ir visuomenės įsipareigojimas už paslaugas teikti atlygį – mokesčių, įmokų ar rinkliavų pavidalu, taip suformuojant pajamas. Skamba gal kiek pompastiškai, bet juk gaudami atlygį iš biudžeto, dirbdami valstybinėse institucijose, kartu ir patys mokėdami mokesčius ir esame žmonės piliečiai, ir mūsų Valstybė. Aptarėme bendrus biudžetų planavimo bruožus, ir tvarką, bei kaip tai organizuojama laike „kalendoriuje“. Pereikime prie klausimo – kur link kryptingai veikti ir kaip tai tvarkoma mūsų Valstybėje. Taigi, toliau apie Strateginį planavimą.

2.	Strateginis planavimas		
2.1	Strateginio planavimo esmė, hierarchinė sistema		

<p>Kaip minėta, biudžetas formuojamas pagal tam tikrą klasifikacinę struktūrą, kuri iš esmės kyla dėl Valstybės teikiamų paslaugų, kylančių iš visuomenei reikšmingų paslaugų gavimo poreikio. Gynyba, švietimas, sveikatos apsauga, policija, kultūra ar socialiniai dalykai – visa tai yra visuomenei reikalingų sričių spektras. Kaip sutarėme pradžioje - Jūs tapote ir esate to dalimi.</p> <p>Galima sakyti, kad biudžetinės institucijos turi savo nuostatus ir priskirtas funkcijas tai gal to pakaktų, nes viskas teisiškai sureglamentuota? Tačiau tokiu atveju dažnai atrodo, kad biudžetų išteklius naudojame tik tam, kad žiemą Jus darbe šildytų radiatoriai, ar kad kabinetai būtų aprūpinami kompiuteriais ar nuperkama reikalingų kanceliariinių prekių. Taip, tam tie ištekliai yra naudojami, tačiau pagrindinis visuomenės lūkestis yra kryptingi Jūsų veiksmai, kurie būtų suprantami, planuojami ir pamatuojami. Kalbame ne tik apie pasikartojančius ar tęstinius darbus, bet ir apie kūrybiškumo, lyderystės problemas.</p> <p>Geriau suprasti takoskyrą apie ką kalbame padeda daug kur naudojamas pavyzdys, -apie du darbininkus, kurie kasa griovį. Pirmasis darbininkas taip ir sako: „kasu griovį“ (atlieku funkciją pagal pareigybės aprašymą),- darbas jam neteikia kažkokios prasmės. Kitas darbininkas įvardina, kad jis kasa, nes „stato katedrą“. Tai ir yra esminis suvokimo skirtumas tarp teisiškai reglamentuotų funkcijų atlikimo ir tarp rezultato siekimo, kurio esmė ir yra strateginis planavimas.</p> <p>Taigi, ženkime link strateginio planavimo pagrindų aptarimo.</p> <p>Kaip minėta įžangoje, šalies biudžetų visuma, kurią atspindi konsoliduotas viešojo sektoriaus, kitaip Valdžios sektoriaus biudžetas, turi ribas, apie kurias kalbėjome prieš tai (makro, fiskalinė politika). Bendrą lygį atspindi rodiklis - šalies konsoliduoto biudžeto santykis su BVP. Lietuvoje -per biudžetą yra perskirstoma apie 33- 34 proc. BVP. Šis rodiklis yra gana stabilus, nors šiek tiek svyruoja ir tai yra vienas mažiausių dydžių Europoje. Kitaip sakant, maždaug tokia pajamų dalimi per mokesčius, visuomenė sutinka mokėti už Valstybės paslaugas.</p> <p>Pasikartojame ir manau, kad biudžeto ribų klausimas kaip ir aiškus. Kitas klausimas – kaip tą BVP dalį tinkamai dalintis? Kaip veikia ši logika? Panagrinėkime, kaip tai veikia.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Geopolitiniai rizikos vertinimai dėl karo Ukrainoje ir galimų rusijos veiksmų ateityje kelia politikų ir visuomenės susirūpinimą ir sprendimų paiešką, dėl gynybos stiprinimo - taigi ir apie išlaidų gynybai didinimą. Dėl strateginio tikslo didinti išlaidas gynybai vieningai sutariama. Tačiau, toliau nuomonės išsiskiria. Kas nutiks biudžetui, jei nekeisim esamų mokesčių? Kvietimai didinti gynybai išlaidas iki 4 proc. reiškia, kad atitinkami teks sumažinti kitų sričių (socialinės apsaugos, švietimo, kultūros ir kt.) dalis (minėto 34 proc. BVP perskirstymas). • Svarstomas ir siūlymas skolintis. Tai reiškia, kad nepaisydami bendrų finansinio tvarumo taisyklių, spręsimė trumpalaikes problemas, bet didinsime ilgalaikes. Rinkos, kuriose skolinsimės, įžvelgs riziką ir mūsų skolinimasis brangs. Aukštesnės palūkanos galiausiai padidins spaudimą biudžetui ir kitų sričių finansavimui. Skolinimosi nepaisant tvarumo pavyzdžiai yra Graikija ir Italija, kurių skolos viršija tų šalių BVP. <p>Koks bus bendras sutarimas – pamatysime netrukus, kai apsispręs Seimas.</p> <p>Tai tik vienas ryškus pavyzdys –iš šių dienų aktualijų, kurios per tam tikrus strateginius pasirinkimus daro įtaką biudžeto aktualijoms.</p> <p>Akivaizdu, kad reikia bendro biudžeto naudotojų – asignavimų valdytojų - sutarimo. Procesų valdymui būtinos atitinkamos taisyklės ir metodikos, kurios padėtų derinti, spręsti konfliktus ir pasiekti kompromisus.</p>	Video	
---	-------	--

	<p>... valdyti procesams reikėjo atitinkamų taisyklių/metodikos, kad derinti ir spręsti bei kompromisus. Taip pradėta formuoti strateginio planavimo sistema.</p> <p>Strateginis valdymas - į rezultatus orientuoto biudžeto pagrindas. Strateginio planavimo produktas yra biudžeto politika. Svarbu pabrėžti, kad šioje sistemoje yra siekiama dabartinius sprendimus vertinti ateities perspektyvoje.</p> <p>Įvairaus kalibro strategijų kūrimas buvo ir yra nuolatinis procesas. Dabartinė strateginio planavimo sistema pradėta formuoti 2000 metais, kartu su Biudžeto sistemos reformomis ir yra nuolat tobulinama. -Kadangi ši sistema yra ne tik apie biudžetą, bet ir apie tai, kokią perspektyvą mato politikai, kam pritaria visuomenė, susiformavo dviejų krypčių priešpriešinys strateginių sprendimų eismas.</p> <p>Viena vertus, tai įvairios trukmės strategijos, kurias tvirtina Vyriausybė ar Seimas, kita vertus, tai institucijų veiksmai siekiant strategijas ar politikas įgyvendinti, ir tai tiesiogiai siejasi su biudžeto asignavimais.</p>		
	<ul style="list-style-type: none"> • Strateginį lygmenį, kurio laiko perspektyvos horizontas nuo 10 iki 30 metų; • Kitas lygmuo - programavimo lygmuo - 4-10 metų trukmė; • Ir galiausiai - veiklos lygmuo (biudžetas) - nuo 1 iki 3 metų. 	Video	
	<p>Pradėkime nuo trumpiausio, gal net pamatinio lygio, 3 metų veiklos lygmens. Vertinant šį veiklos lygį susidursite su terminu – Strateginis veiklos planas (toliau Planas). Kaip minėta, toks planas formuojamas 3 metų horizontui, bet detalizuojant metams.</p> <p>Plano struktūros idėja Lietuvoje kilo -apie 2000 m., kai -apjungus Kanados patirtį, kuri atspindėta Plane nustatant institucijos misiją ir -strateginius tikslus, ir -JAV programinio biudžeto patirtį, kuri detalizuoja institucijos programas, bei papildžius ekonominės klasifikacijos kategorijomis, suformavome savitą sistemą. Šaliai stojant į ES, lygiagrečiai buvo nagrinėjamos ir adaptuojamos -įvairios ES šalių narių planavimo tvarkos ir patirtys (Suomija, Airija, Portugalija ir kt.).</p> <p>Vėliau, planavimo procesus susijusius su ES struktūriniu -bei kita parama įtakoję ir bendra ES patirtis, pradžioje parengiant vieningą BPD (Bendrąjį programavimo dokumentą (stojimo metu apie 2004 metus), vėliau įsijungiant į 7 metų finansinės perspektyvos formavimą -(taikant n+3 taisyklę - 10 metų), derinant savo strateginius siekius su bendrais ES strateginiais prioritetais. Tai tapo svarbus veiksnys ne tik diegiant portfelių formavimo ir kitas patirtis, bet ir atitinkamų mokėjimo agentūrų bei kitų įgyvendinimo struktūrų formavimą. -Taigi, Strateginio planavimo sistema nuolat kinta ir tobulėja, papildoma vis naujais veiklos aspektais.</p> <p>Strateginius veiklos planus formuoja visi asignavimų valdytojai. Planai apima ir pavaldžių srities institucijų programas, misija apibrėžia įstaigos paskirtį. –Taip pat nurodomi įstaigos ryšiai su vidutinės trukmės strateginiais tikslais ir poveikio rodikliais (Vyriausybės programa, Nacionalinis plėtros planas).</p> <p>Tuomet detalizuojami veiklos prioritetai, kurie siejami su priemonėmis ar -projektais.</p> <p>Toliau yra nurodomos programos, kurias vykdo asignavimų valdytojas, priskirtos srities institucijos. Pagal įstaigos vykdomas funkcijas atitinkamai rengiamos Funkcijų vykdymo programos arba valdymo programos. Funkcijų vykdymo programose yra planuojami pažangos ir tęstinės veiklos uždaviniai. Valdymo programose- tik tęstinės veiklos uždaviniai ir priemonės. Šios strateginio plano struktūros yra tiesiogiai siejamos ir su biudžeto lėšomis.</p> <p>Strateginio veiklos plano rengimas, svarstymas ir tvirtinimas yra jau aptarto „kalendoriaus“ dalis.</p> <p>Pvz. Sveikatos apsaugos ministerijos 2024-2026 metų strateginis veiklos planas.</p>	Video	

<p>Misija – Gyventojų sveikatos stiprinimas, išsaugojimas ir grąžinimas. Kokybiška, saugi ir visiems vienodai prieinama sveikatos priežiūra bei ligų prevencija.</p> <p>Veiklos sritis - sveikata.</p> <p>Išskiriami 5 veiklos prioritetai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Visuomenės ir asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo ir kokybės gerinimas. • Sveikatos sistemos atsparumo grėsmėms užtikrinimas. • Ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimo modelio sukūrimas. • Sveikatos sistemos skaitmeniniams. • Psichikos sveikatos raštingumo ir paslaugų įvairovės didinimas. <p>Toliau detalizuojamos programos: dvi funkcijų vykdymo ir viena valdymo programa.</p> <p>Beje, strateginiai veiklos planai yra skelbiami institucijų internetinėse svetainėse.</p> <p>Kitas pvz. LR Seimo kanceliarija – Strateginis planas 2022-2024 m.</p> <p>Misija - Sudaryti sąlygas Tautos atstovybei - Lietuvos Respublikos Seimui – vykdyti teisėkūros, parlamentinės kontrolės ir kitus LR Konstitucijos nustatytus įgaliojimus. Toliau – trys veiklos prioritetai.</p> <p>Trečiasis pvz. Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos Planas 2024-2026 metams.</p> <p>Misija - kartu su Ministru Pirmininku ir Lietuvos Respublikos Vyriausybe siekti įgyvendinti žmonėms naudingus ir valstybę stiprinančius sprendimus, būti pokyčių lyderiu ir kokybės garantu.</p> <p>Veiklos prioritetai:-</p> <ul style="list-style-type: none"> • Didinti aktualiais duomenimis grįstos teisėkūros ir optimaliais skaitmenizavimo sprendimais paremto jos įgyvendinimo apimtį, siekiant didesnės teisėkūros kokybės ir taiklesnio bei veiksmingesnio jos įgyvendinimo. • Užtikrinti nuolatinių grėsmių nacionaliniam saugumui stebėseną; • Užtikrinti strateginės komunikacijos bei Lietuvos reputaciją stiprinančius ir palaikančius projektų tarpinstitucinį koordinavimą ir jų įgyvendinimą. <p>Vykdoma viena funkcinė programa: Efektyvus sprendimų priėmimas, funkcijų vykdymas ir pokyčių valdymas;</p> <p>Kita – valdymo programa: Efektyvus Vyriausybės kanceliarijos veiklos administravimas.</p> <p>Pakalbėjome apie strateginio planavimo vykdytojų / dalyvių - kitaip sakant - Jūsų - strateginius veiklos planus.</p>		
<p>Dabar kilkime aukščiau.</p> <p>Jau minėta, kad ilgesnio horizonto strategijos - Programavimo lygmuo - yra 4-10 metų trukmės. Į šį strategijų bloką patenka tokie dokumentai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vyriausybės programa ir jos nuostatų įgyvendinimo planas; • Nacionalinių darbotvarkių planai; • Nacionalinės plėtros programos; 	Video	

	<ul style="list-style-type: none"> • Ilgalaikės valstybės saugumo; • Plėtros, Regionų plėtros programos; • Regionų plėtros planai; • Savivaldybių strateginiai plėtros planai; • Savivaldybių bendrieji planai. <p>Šie dokumentai išreiškia atitinkamo laikotarpio politinius siekius, kartu tai yra sistema, kuri detalizuoja įgyvendinimo veiksmus, kylančius / ateinančius iš aukščiausių agregavimo lygių -ilgiausio strateginio horizonto strategijų, (apie jas kiek vėliau) (t.y. virš 10 metų), bet kartu -tai dokumentai, kurie integralūs su jau aptarto lygio strateginiais veiklos planais.</p> <p>Vienas esminių vidutinės trukmės dokumentų – Vyriausybės programa. Tai politinis dokumentas, kuris atspindi lūkesčių kryptis, dėl kurių visuomenė balsuoja rinkimuose, išrinkdama atitinkamą politinę jėgą. Šis dokumentas yra svarbus strateginio planavimo kontekste vertinant tiek ilgalaikes perspektyvas, tiek vidutinės trukmės darbus, tiek programos nuostatų įgyvendinimo plano priemonių integralumą per Jūsų institucijų Strateginius veiklos planus.</p> <p>Ties Programos turiniu neapsistosisime, nes po rinkimų turėsite daug galimybių su tokia programa padirbėti praktiškai. Tačiau kaip Vyriausybės programos įgyvendinimo -patirtį, galime pajusti ir iš -fakto, jog naujoji strateginio planavimo pertvarka buvo numatyta 18-os -Vyriausybės Programos darbų -kontekste.</p> <p>Todėl verta pacituoti Ministro Pirmininko patarėją Darių Žeruolį: „Strateginio planavimo ir biudžeto sistemos pertvarka siekiama, kad -valstybės strateginiai tikslai būtų suderinti su finansinėmis galimybėmis, o ministerijos žinotų savo ilgalaikius uždavinius ir išteklius, kad būtų suformuotas pagrįstas strateginių pokyčių portfelis bei stebimas pokyčio realizavimas nuo strateginio tikslo iki kiekvieno išlaisto euro per vieną dokumentą – institucijos strateginį veiklos planą“.</p> <p>Svarbi strateginio planavimo pertvarkos -tema – Nacionalinis pažangos planas, kuris įgyvendinamas per asignavimų valdytojų (ministerijų) plėtros programas ir jų priemonių aprašus. Siekiant užtikrinti viešųjų finansų naudojimo efektyvumą, diegiama kaštų ir naudos analizės arba sąnaudų efektyvumo analizės, kuriomis yra grindžiami pokyčio įgyvendinimui -reikalingo geriausios alternatyvos sprendimo, pasirinkimai. Tai naujovė. Tokiu būdu yra keičiama buvusi Valstybės investicijų programa (užsibaigia iki 2026 m). Naujos griežtesnės planavimo taisyklės, tikimasi, leis išspręsti amžiaus statybų problemą - projektai tvirtinami, kai jie atitinka valstybės ir visuomenės lūkesčius. Tokiems projektams garantuojamas finansavimas visam įgyvendinimo laikotarpiui. Tai susiję su naujovėmis planavime apimant 3 metų laikotarpį.</p> <p>Noriu atkreipti Jūsų dėmesį, kad dalis programų (Nacionalinės plėtros-) yra „vertikalios“ t.y. vienos srities, kitos gali būti „horizontalios“, kuomet apimamos kelios sritys, arba turimas bendras bruožas– pvz. atspindi lyčių lygybės klausimus.</p> <p>Specifinė sritis – Nacionalinės darbotvarkės, tai susiję su ES vykdomomis strategijomis. Kiek vėliau apie tai.</p>		
--	---	--	--

	<p>Galiausiai – apie Strateginio lygmens ilgalaikius (30 metų) -dokumentus. -Kalbame apie Valstybės pažangos strategiją, Respublikos bendrojo plano koncepciją ir Nacionalinio saugumo strategiją. Nors tai atskiros strateginių dokumentų dalys, tačiau jų vykdymas yra „horizontalaus“ pobūdžio, taigi yra realizuojamas per Nacionalines darbotvarkes, Nacionalinį pažangos planą ir Lietuvos Respublikos teritorijos bendrąjį planą.</p> <ul style="list-style-type: none"> Nacionalinio saugumo strategija (toliau – Strategija) – svarbiausių saugios valstybės raidą apibrėžiančių nuostatų visuma. Remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintomis vertybėmis, Strategijoje nustatomi esminiai nacionalinio saugumo interesai, pagrindiniai rizikos veiksniai, pavojai ir grėsmės šiems interesams, įtvirtinami valstybės nacionalinio saugumo sistemos plėtros, užsienio, gynybos ir vidaus politikos prioritetai, ilgojo laikotarpio uždaviniai valstybės saugumo būklei užtikrinti. Kitas dokumentas – LR teritorijos bendrasis planas „Lietuva 2030“, pagrindinis šalies teritorijų planavimo dokumentas, kuriame numatoma ilgalaikė šalies teritorijos vystymo perspektyva. Šio dokumento vizija yra projektuojama į 2050 metus. Trečiasis dokumentas – Valstybės pažangos strategija „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“. Strategijos siekis – aktyviai kurti ateitį jau dabartiniais darbais. Vizija akcentuoja, kad kultūra yra strategiškai svarbi valstybės gyvenimui. Lietuva – tai jos žmonės. Todėl valstybės stiprinimas – tai galimybės gyventi ir kurti Lietuvoje. Tokiai valstybei kurti būtina ne tik laisvė, bet ir išsilavinimas. Tai bendruomenės, šeimos ir valstybės bendros atsakomybės. Svarbūs akcentai tapatybei lietuvių kalba, –gamtos išsaugojimas, inovatyvumas ir pažangumas. <p>Apibendrinant norisi atkreipti dėmesį į tai, kad visų lygių strateginiai dokumentai yra susiję tarpusavyje ir jų įgyvendinimas formuojamas ant Valstybės finansų bendro pamato.</p>	Video	
2.2.	Teisinis reguliavimas		
	<p>Be jau anksčiau minėtų teisės aktų, susijusių su biudžetu, kuriuose yra ir nuostatų apie šią strateginio planavimo temą, reikia atkreipti dėmesį į specifinius, ypač svarbius, teisės aktus.</p> <ul style="list-style-type: none"> Visų pirma, tai Lietuvos Respublikos strateginio valdymo įstatymas, priimtas 2020 m. birželio 25 d. (Nr. XIII-3096). Įstatymo reikšmė ypatinga tuo, kad jame buvo susistemintos ir apjungtos ankstesnės patirtys, o įstatymo lygio reguliavimas padidino strateginio planavimo svarbą, suteikė platesnes galimybes organizavimo plėtrai. Įstatymo paskirtis – į rezultatus orientuotos strateginio valdymo sistemos kūrimą, integruojant tarpusavyje jau aptartus planavimo procesus, skirtingas trukmes, darnią valstybės pažangą ir veiksmingą valdžios sektoriaus finansų planavimą ir naudojimą. Svarbu, kad įstatyme 3 str. 26p. išvardinamos Valstybės veiklos sritys, kurios kokybiškai susijusios su valstybės biudžeto asignavimų valdytojų veiklos sritimis, kurioms rengiamos nacionalinės plėtros programos, tokių sričių yra 15. Kitas svarbus momentas yra tai, jog buvo apibrėžti strateginio valdymo sistemos dalyviai, pradedant LR Seimu, Vyriausybe, ir baigiant pažangos ir tęstinės veiklos projektų vykdytojais. Taip pat detalizuota valdysena ir kiti aspektai. Kitas reikšmingas šios potemės teisės aktas – Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. balandžio 28 d. Nr.292 nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos strateginio valdymo įstatymo, Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymo 4 straipsnio 3 ir 5 dalių, 7 straipsnio 1 ir 4 dalių ir Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo 14 straipsnio 3 dalies įgyvendinimo“. <p>Nors pavadinime nėra tiesiogiai nurodyta – bet tai dokumentas, kuriuo yra patvirtinta Strateginio valdymo metodika. -Šiuo nutarimu yra patvirtintas Valstybės veiklos sritims priskiriamų įstaigų, kurių vadovai yra valstybės biudžeto asignavimų valdytojai sąrašas (iš viso</p>	Process	

	123), bei Strateginio valdymo sistemos dalyvių, galinčių atlikti jungtinių projektų vystytojų funkcijas, sąrašas. Pastarasis suformuotas pagal 5 -valstybės veiklos sritis.		
	<p>Daugelį nuostatų, kurias aptarėme yra iš šių dokumentų, todėl plačiau neapsistosime. Dar viena rekomendacija – susirasti Strateginio valdymo metodikos 1 priedą, kuriame yra pateikta visa planavimo dokumentų schema, apie kurią kalbėjome.</p> <p>Taip pat siūlyčiau atkreipti dėmesį į 7 priedą „Biudžeto projekto rengimo, svarstymo ir tvirtinimo ciklas“, kuris padės lengviau įsivaizduoti procesus, kuriuos nagrinėjome „kalendoriaus“ temoje.</p> <p>Kiti priedai – puiki galimybė nagrinėti strateginio veiklos plano formų pildymo subtilumus.</p>		
2.3.	ES ir Lietuvos strateginiai prioritetai		
	<p>Šiek tiek dėmesio skirkime Europos sąjungos pinigų vietai ir Lietuvos biudžeto santykių klausimams. Iš esmės, tai integrali sistemos dalis, nes lėšos gaunamos iš ES ar mokamos į ES yra biudžeto dalis.</p> <p>Tačiau kartu tai ir specifinių procedūrų ar tvarkų, planavimo ir vykdymo savitumo turinti sistemos dalis. Viena vertus – tai sudėtinė Valstybės biudžeto išlaidų dalis, tačiau kartu tai ir pajamų šaltinis.</p> <p>Sistema taip pat kinta, prisitaiko prie kylančių globalių iššūkių. Tarkime, vienas iš ES paramos specifikos bruožų yra tas, kad EUROSTATAS, taigi ir šalies duomenų agentūra (statistika), vertina šiuos srautus, kaip neutralius deficitui. O tai buvo savotiška atgaiva politikams, prisimenant pirmoje temoje aptartus griežtus biudžeto galimybių rėmus. Dažnai vyravo požiūris, kad tai lyg ir biudžeto, bet kartu lyg ir kažkokios šalia biudžeto esančios lėšos.</p> <p>Po 2020 m. COVID-19 pandemijos, Europos komisija ėmėsi tiesioginių skolinimosi veiksmų tarptautinėse rinkose, nes turėdama aukščiausią kredito reitingą gali pasiskolinti pigiau nei atskiros šalys narės. To Komisija anksčiau nedarydavo. Ji ėmė teikti perskolinamąsias paskolas šalims narėms, bet tai gali turėti įtakos atitinkamos šalies skolos ir BVP santykiui, taigi tai daro poveikį sprendimams, pasirenkant fiskalinę politiką.</p>	Process	
	Jau buvo užsiminta, kad ES planuoja daugiamečiu, ne trumpesniu nei 5 metai, įprastai – 7 metų, horizontui, ir tai vadinama Europos Sąjungos daugiamete finansine programa (DFD), kuriai nustatomas ES biudžetas.	Paragraph	
	<p>Dabar galiojanti DFP apima 2021–2027 m. laikotarpį ir buvo patvirtinta priėmus atitinkamą reglamentą - 2020 m. gruodžio 17 d. dėl 1 074 mlrd. EUR apimties.</p> <p>Kartu su pasiūlymu dėl 2021–2027 m. DFP, buvo pritarta ir pasiūlymui dėl 750 mlrd. EUR ES ekonomikos gaivinimo priemonės (Next Generation EU), reaguojant į COVID-19 pandemijos padarinius, iš kurių 390 mlrd. EUR yra dotacijos, o 360 mlrd. EUR – paskolos. Tai ribotos trukmės, apimties ir dydžio priemonė, kuri finansuojama iš Komisijos finansų rinkose pasiskolintų lėšų.</p> <p>Pasiskolintos lėšos turės būti grąžintos iki 2058 m.</p>	Timetable	

	<p>Ši priemonė yra tokių programų finansavimo šaltinis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ekonomikos Gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė (EGADP angl. „Recovery and Resilience facility“ (RRF) 672,5 mlrd. EUR, iš jų 360 mlrd. EUR paskolų ir 312,5 mlrd. EUR dotacijų; • „REACT-EU“ (47,5 mlrd. EUR); • „Europos horizontas“ (5 mlrd. EUR); • „InvestEU“ (5,6 mlrd. EUR); • BŽŪP – kaimo plėtra (7,5 mlrd. EUR); • Teisingos pertvarkos fondas (10 mlrd. EUR); • „RescEU“ (1,9 mlrd. EUR). 	List	
	<p>Reaguojant į karą Ukrainoje, DFP buvo peržiūrėta ir nuo 2024 kovo 1 d. patvirtinta 64,6 mlrd. Eurų (31,6 mlrd. eurų dotacijų ir 33 mlrd. eurų paskolų) iš kurių 50 mlrd. skirta Ukrainai. Daugiametės finansinės perspektyvos pagrindu formuojamas metinis ES biudžetas.</p>	Paragraph	
	<p>Bendra 2021–2027 m. Lietuvai numatomos lėšos iš Europos Sąjungos biudžeto turėtų siekti apie 17,1 mlrd. eurų.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Iš jų Sanglaudos politikai apie 6,019 mlrd. EUR.; • iš Teisingos pertvarkos fondo – apie 274 mln. EUR.; • žemės ūkio finansavimui – apie 5,61 mlrd. EU.; • 552 mln. EUR finansavimas Ignalinos AE uždarymo projektui; • 201 mln. EUR – Kaliningrado specialiosios tranzito schemos įgyvendinimui. 	List	
	<p>Lietuvos metinė įmoka į ES biudžetą (ES biudžeto pajamas) 2021–2027 m. yra apie 740 mln. EUR. 2021-2027 m. Lietuvos ir ES fondų programos biudžetas yra beveik 8 mlrd. eurų (6,4 mlrd. ES ir apie 1,7 mlrd. bendra finansavimas, t.y kad šalis gavėja pati prisideda prie jai svarbių investicijų).</p>	Paragraph	
	<p>Lėšos paskirstytos taip:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Energetika 1156 mln. Eurų; • Transportas Ten-T tinklas ir darnus judumas 990 mln.; • Socialinė įtrauktis 709 mln.; • Regionai 828 mln.; • Aplinka ir klimato kaita 947 mln.; • Skaitmeninimas ir skaitmeninis junglumas 154 mln.; • Inovacijos ir mokslas 535 mln. Verslas 535 mln.; • Darbo rinka 320 mln.; • Švietimas 542 mln.; 	List	

	<ul style="list-style-type: none"> • Sveikata 531 mln.; • Kultūra 126 mln. 		
	Kita dalis - „Naujos kartos Lietuva“- tai šalies parengtas planas (papildytas dalimi iš skolintos dalies ir suderintas su ES 2023 lapkritį), siekiant pasinaudoti aukščiau minėto RRF galimybėmis, finansuojant šalies struktūrines reformas ir skatinant ūkį.	Paragraph	
	<p>Šis planas 2021-2026 m. numato tokius prioritetus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Inovacijos ir mokslas 1050,2 mln.; • Žalioji pertvarka 676,6 mln., Viešojo sektoriaus pertvarka 212,7 mln.; • Skaitmeninė transformacija 473,4 mln.; • Švietimas 311,5 mln.; • Sveikata 268 mln.; • Socialinė apsauga 109 mln.; • REPOWEREU“ 747,6 mln. 	List	
	Pažymėtina, kad žalioji pertvarka ir skaitmeninė transformacija yra visos ES prioritetai, o kiti prioritetai siejasi su Europos Tarybos rekomendacijomis. Visas planas integruotas į šalies strateginio planavimo sistemą, atitinka Vyriausybės programos siekius, yra Nacionalinio pažangos plano dalis, kitaip sakant, ES ir Lietuvos strateginiai prioritetai yra toje pačioje sistemoje ir dera tarpusavyje.	Paragraph	
3.	Vykdymas, skolinimasis, atsiskaitymas		
	<p>Iki šiol daug dėmesio skyrėme planavimo dalims. Tačiau svarbu, kad planai būtų tinkamai įgyvendinti, o rezultatai pristatyti visuomenei ir politikams.</p> <p>Kita vertus – kalbame, kad viskas sukasi laike ratu – taigi, kad tinkamai planuoti, reikia tinkamai analizuoti vykdymo rezultatus, pasidaryti išvadas. O patvirtintą planą – įstatymą, būtina vykdyti. Panagrinėkime tai.</p>	Video	
3.1.	Teisinis reglamentavimas		
	<p>Teisės aktų krepšelį siūlau, be minėtų anksčiau, papildyti dar keletu dokumentų, manyčiau, svarbių pilnam ciklui – planavimui, vykdymui, atsiskaitymui suprasti.</p> <p>Jau buvo minėta, kad biudžeto planas po patvirtinimo tampa įstatymu. Todėl pirmiausia, vykdymo ir atsiskaitymo prasme, svarbu įvertinti atitinkamų metų Valstybės ir savivaldybių biudžetų įstatymą. Pažymėtina, kad šiame įstatyme savivaldybėms svarbus aspektas – jų pajamos. Išlaidas savivaldybių tarybos pagal Konstituciją tvirtinasi savarankiškai. Šia prasme specifika ir kalendoriuje, nes Seimui patvirtinus metinį biudžetą, savivaldybės savuosius biudžetus tvirtinasi maždaug per du mėnesius. Kartu su nauju biudžetu savivaldybės praktiškai tame pačiame posėdyje patvirtina ir metines vykdymo ataskaitas. Plačiau to neapstabinėsime, bet svarbu atkreipti dėmesį į šią specifiką, ypač, kai tai susiję su Regionų plėtros programos projektais.</p> <p>Kadangi vykdymas yra kiekvienos institucijos bendradarbiavimas su Valstybės išdu – svarbu įsivertinti Valstybės išdu įstatymą. (1994 12 20 I-712. Su pakeitimais) Įstatymas apibrėžia esmines funkcijas, įgyvendinant metinį biudžetą. Kartu tai teisinis pagrindas naujai sukurtai ir toliau plėtojamai Valstybės išdu konsoliduotai sąskaitų valdymo sistemai (VIKSVA), kurios esmė – iki 2028 m. konsoliduoti sąskaitų aptarnavimą viešajame sektoriuje.</p>	Video	

	<p>VIKSVA skirta centralizuotam valstybės pinigų laikymui, valdymui bei mokėjimų atlikimui, t.y. valstybės išdas teikia biudžetinėms įstaigoms sąskaitų atidarymo, tvarkymo, mokėjimo operacijų vykdymo bei kitas įprastas elektroninės bankininkystėje paslaugas. Pažymėtina, kad ši FM valstybės išdo sukurta sistema 2024 m. pateko į konkurso „Skaitmeninis knygnešys“ finalą. Be šių paslaugų, Valstybės išdas atlikdamas pavestas funkcijas užtikrina ir kitų darbų atlikimą, vykdamas biudžetą.</p>		
	<p>Valstybės išdo funkcijos, apibrėžtos Išdo įstatyme yra:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) valstybės išdo pagrindinės sąskaitos tvarkymas ir mokėjimo operacijų vykdymas; 2) valstybės išdo veikimui būtinų valstybės informacinių sistemų administravimas; 3) valstybės piniginių išteklių kaupimas, jų išdavimas ir racionalus naudojimas, šių procedūrų apskaita ir kontrolė; 4) skolinimasis valstybės vardu; 5) valstybės vardu priimtų įsipareigojimų išplatinus Vyriausybės vertybinius popierius, pasirašius paskolų sutartis ir kitus įsipareigojamuosius skolos dokumentus valdymas; 6) valstybės vardu sudaromų finansinių sandorių apskaita; 7) informacijos apie valstybės piniginių išteklių sukauptą ir išdavimą ir finansinių ataskaitų rengimas ir teikimas; 8) valstybės piniginių išteklių ir valstybės išde atidarytų sąskaitų likvidumo valdymas; 9) laikinai laisvų valstybės piniginių išteklių naudojimas ir investavimas; 10) įstaigų tvarkomų sąskaitų tvarkymas, mokėjimo operacijų atlikimas, valiutos keitimo operacijų apdorojimas, organizacinių ir techninių priemonių, kuriomis sudaromos sąlygos atlikti įstaigų tvarkomų sąskaitų valdymo ir mokėjimo operacijas įstaigoms ir prireikus kitiems subjektams, teikimas. 	List	
	<p>Kitas teisės aktas - 1996 m. rugpjūčio 22 d. Nr. I-1508 Lietuvos Respublikos Valstybės Skolos įstatymas.</p> <p>Įstatymas svarbus, nes jame reglamentuojami skolinimosi užsienio ir vidaus rinkose santykiai, tikslai, perskolinimo esminiai kriterijai, skolinimosi ir garantijų teikimo nuostatos. Jau pirmoje dalyje buvo minėtas skolos ir BVP santykio rodiklis. Taigi, šis dokumentas nuolat atnaujinamas ir pildomas (dabartiniu metu Seime jau priimti dar vieni redakciniai įstatymo pakeitimai, susiję su bendrų šalies skolos limitų valdymu).</p> <p>Nagrinėjamos temos kontekste svarbu paminėti Lietuvos Respublikos viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymas. (2007 m. birželio 26 d. Nr. X-1212), kurio pagrindu suformuota šalies viešojo sektoriaus finansinė atskaitomybė. Kitaip sakant, ataskaitos yra konsoliduojamos ne tik pinigų principu (jau aptartas Valstybės biudžetas), bet ir kaupimo principu. Per eilę metų nusistovėjo tam tikri atsiskaitymo formatai, apie kuriuos – kiek vėliau, bet svarbus aspektas, kad būtent šio įstatymo pagrindu prasidėjo naujas etapas, kuomet kartu su Valstybės biudžeto ir finansiniais ataskaitų rinkiniais yra pateikta Seimui svarstyti ir Valstybės pažangos ataskaita. Kitaip sakant – teikiamos ne tik įprastinių Strateginių veiklos planų programų įgyvendinimo ataskaitos, bet ir platų, horizontalų, daugiamečių politinį pasiektų strateginių tikslų rezultatų vertinimo spektrą, turintį ilgalaikių strateginių dokumentų ataskaita.</p>	Video Paragraph	
3.2.	Vykdydas		

	<p>Patvirtinus atitinkamų metų valstybės ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymą, yra tvirtinamas biudžeto paskirstymas pagal programas, kurį patvirtina Vyriausybė. Finansų ministerija patikslina su asignavimų valdytojais asignavimų paskirstymą ketvirčiais, bei numatomas pajamas, sudaro finansavimo planą pagal programas.</p> <p>Valstybės biudžeto pajamos yra renkamos per Valstybinę mokesčių inspekciją (VMI), Muitinės departamentą ir išdo sąskaitas. Jau minėjome, kad pajamos (mokesčiai, rinkliavos ir kt.) yra įteisinamos atskirais įstatymais, ar kitais teisės aktais, numatančiais ir tam tikrą administravimo laiką ir tvarką. Jau minėto VIKSVA projekto apimtyje, ilgainiui VMI, muitinės sąskaitos numatoma, kad taps VIKSVA dalimi.</p> <p>Taigi, biudžeto vykdymas – tai asignavimų valdytojų teisės gauti biudžeto įstatyme numatytus asignavimus, tam, būtų galima daryti atitinkamas išlaidas, realizavimą. Valstybės biudžeto vykdymą organizuoja Valstybės išdas. Išdas taip pat planuoja savo veiklą. Darbai iš esmės apima operatyvinių ir istorinių duomenų rinkimą, analizę, vertinimą ir projektavimą į ateitį. Duomenų šaltiniai – VMI, muitinė, tarptautinės sutartys ar teisės aktai dėl ES lėšų administravimo, Vyriausybės sprendimai, asignavimų valdytojų paraiškos bei kita informacija. Svarbi dalis – skolintų išteklių valdymas.</p> <p>Tinkamai įgyvendinti pavestoms funkcijoms, išde yra planuojami detalūs pinigų srautai, apimantys minėtus išlaidų finansavimo planus, renkama ir įvertinama įvairių informaciją apie pajamų gavimo nustatytus laikotarpius, atliekant kasdieninę procesų stebėseną, renkant analizuojant ir apibendrinant informaciją apie asignavimų valdytojų poreikius išlaidoms daryti. Nauja išdo veiklos kokybė pasiekama dirbant ir plėtojant VIKSVA.</p> <p>VIKSVA kontekste taikomi/vykdomi ir kiti likvidumo valdymo modeliavimo būdai, įvertinantys istorinius duomenis, sezoniškumą ir kitus veiksnus. Svarbi išdo veiklos dalis – rizikų valdymas ir vertinimas, pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo prevencijos aspektai. Viksvos veikla yra susijusi su dviem aspektais: biudžetinių įstaigų ir institucijų sąskaitų valdymas / administravimas išdo sistemose, bei santykiai su Lietuvos banku, per kurio CENTROLINK kanalą užtikrinamos kokybiškos sąskaitų valdymo tiesioginių išdo paslaugų teikimas. Kita išdo veiklos pusė – tai istoriškai įprastinė išdo veikla, užtikrinant savalaikį biudžeto vykdymą, kartu ir apimant skolinimosi darbus. Asignavimų valdytojai teikia per IT sistemas išdui paraiškas apmokėti, atlieka kitą komunikaciją. Viksva įdiegimas leido efektyviau pertvarkyti ir šią išdo veiklą.</p> <p>Kadangi, kaip minėta, Valstybės biudžetas tvirtinamas deficitinis, bei užtikrinti tinkamą pinigų srautų valdymą, išdo veikla pasireiškia ir organizuojant skolinimąsi.</p> <p>Metinius skolinimosi limitus biudžeto įstatyme patvirtina Seimas. Skolinimosi tikslus apibrėžia Skolos įstatymo nuostatos bei tas pats metinis biudžetas. Skolinimasis iš esmės vykdomas trimis kryptimis – vidaus rinkoje, vykdant kassavaitinius aukcionus, taip pat ir mažmeninis skolinimasis iš gyventojų Taupymo lėšų pavidalu. Antroji kryptis Tarptautinės finansinės institucijos - Europos investicijų bankas, Šiaurės šalių bankas bei Europos Tarybos vystymo bankas. Trečioji – ypač susijusi su didelėmis, vadinamomis etaloninėmis emisijomis (apie 1 mlrd. eurų) – užsienio kapitalo rinkose. Pastaroji dalis svarbi numatant sukaupti išteklius iš anksto refinansuoti pasibaigiančioms trukmėms.</p> <p>Vykdymo sudėtinė dalis – apskaita. Kontrolė. Iš to kyla paskutinė potėmė – atsiskaitymas.</p>	Video	
3.3.	Atsiskaitymas		

<p>Priartėjome prie paskutinės temos dalies. Jei kalbant apie asmeninius ar šeimos patyrimus tvarkant pinigus - biudžetą, jo planavimą ar strateginius pasirinkimus teikiant prioritetus įsigyti vienokį ar kitokį pirkinį ir taip „tiesti tiltus“ su strateginiu šalies planavimu ir to biudžeto vykdymu yra suprantama. Bet kalbant apie asmeninę piniginę atsiskaitymą, matyt, nėra tema, kuri plėtojama, nes tokia tradicija asmeninių pinigų lygyje nėra išplitusi, nes tai susiję su tam tikra kontrole, o tai dažnai jau emocinės erdvės santykių klausimas.</p> <p>Tačiau valstybės mastu, kaip ir versle atsiskaitymas už panaudotus pinigus ar pasiektus rezultatus normali patirtis, kuri reikšminga atsiskaitant visuomenei, reikalinga ne tik kontrolei, bet ir nuosekliam tolimesnio planavimo ciklo formavimui, t.y. įvertinti situaciją, atlikti analizę ir padaryti išvadas, tada jau eiti toliau. Tęsiant loginę grandinę apie Valstybės biudžetą, keletas minčių apie šio proceso svarbą, eigą ir naujoves.</p> <p>Jau minėta, kad vykdant biudžetą veikla yra apskaitoma, strateginio veiklos plano programos įvertinamos ir tai virsta metinėmis ataskaitomis. Pradžioje ne veltui užsiminėme, kad Konstitucijoje yra straipsniai apie Valstybės kontrolę. Jos veiklos neaptarėme, bet jos darbas yra svarbi procesų dalis. Valstybės kontrolės darbas apima praktiškai visus etapus, planavimą, vykdymą ar atsiskaitymą. Taip pat VK vertina įvairius biudžeto procesų dalyvius nuo FM, atskirų viešojo sektoriaus sričių, asignavimų valdytojų ar įstaigų, tiek ir turinio prasme atlieka finansinių, valdymo ar teisinių aspektų ar atskirus teminius vertinimus. Šis darbas yra reikšmingas kritiškai vertinant visą sistemą, jos dalis ir jų sąveiką, skatinant keisti ar reformuoti sritis ar procesus.</p> <p>Jau minėta, kad prievolė atsiskaityti dėl Valstybės biudžeto vykdymo kyla iš Konstitucijos, todėl galiausiai visos ataskaitos yra apsvarstomos Seimo komitetuose ir patvirtinamos Seimo nutarimu. Vykdymo teisiniai aspektai atspindimi ir kituose jau minėtuose teisės aktuose. Pagrindinis dokumentas – Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymas, kuris reglamentuoja viešojo sektoriaus subjektų (valstybės ir savivaldybių) atskaitomybės procesą, reikalavimus ataskaitoms, jų turinio sudėčiai, rengimo tvarką ir kitus aspektus.</p> <p>Apie viską iš eilės. Pasibaigus metams prasideda ataskaitų rengimo procesas.</p> <p>Ataskaitos yra rengiamos konsoliduojant į vieną visumą, pradedant kiekviena įstaiga ir baigiant bendra Valstybės biudžeto vykdymo ataskaita. Tai pinigų principu parengiama ataskaitų rinkinys. Asignavimų valdytojai vadovaujantis LR finansų ministro 2002-12-31 įsakymu nr.1K-465 „Dėl asignavimų valdytojų, kitų valstybės ir savivaldybių biudžetinių įstaigų ir valstybės biudžeto asignavimus gaunančių kitų subjektų metinio biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinio ir tarpinių biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinio sudarymo taisyklių patvirtinimo“, rengia ir atitinkamos formos (4 Forma) „Biudžeto vykdymo ataskaitų aiškinamojo rašto pagal programas, uždavinius ir priemones“ ataskaitą, kuri atspindi strateginio planavimo rezultatus. Joje taip pat pateikiamos lėšos, kurios panaudotos pažangos uždaviniams ir priemonėms, t.y atspindi jau aptartas ir įteisintas naujojoje metodikoje Strateginio planavimo naujoves. Tai pirmasis ataskaitų tipas.</p> <p>Kaip jau minėta, į viešąjį sektorių priskiriami subjektai rengia ir kito tipo ataskaitas, finansines ataskaitas. Valstybės atitinkamų metų finansinių metinių ataskaitų rinkinys, kuris konsoliduoja apie 523 subjektų ataskaitas. Šis rinkinys formuojamas taikant kaupimo principą. Šis formatas – tai centrinės valdžios institucijų ir jų kontroliuojamų viešojo sektoriaus subjektų finansinės būklės, veiklos rezultatų ir pinigų srautų atitinkamų metų rezultatas. Tai atitinka pirmoje potemėje aptartus konsoliduoto biudžeto centrinės valdžios tipą. Vėliau šis ataskaitų rinkinys yra konsoliduojamas ir į dar platesnį formatą - Nacionalinių ataskaitų rinkinį, apimančį virš 3000 subjektų. Pastarojo rinkinio specifiška, kad kartu su juo yra rengiama ataskaita apie Valstybės skolą.</p> <p>Nuo 2024 metų Valstybės 2023 metų ataskaitų rinkinio sudėtis praplėsta nauja ataskaita - Valstybės pažangos ataskaita. Tai naujovė, kuri įteisinta kaip trečioji ataskaita bendrame rinkinyje. Taip siekiama stiprinti visuomenės informavimą. Jau eilę metų valstybės biudžeto asignavimų valdytojų strateginių planų programų vykdymas yra biudžeto vykdymo ataskaitų dalis, bet Valstybės pažangos</p>	Video	
--	-------	--

<p>ataskaita formuoja naują atsiskaitymo etapą, nes politiniu lygmeniu Vyriausybė kartu su biudžeto ir finansinėmis ataskaitomis pristato ilgalaikių strategijų vykdymo rezultatus.</p> <p>Terminai</p> <p>Valstybės biudžeto vykdymo ataskaitos rengiamos pagal FM siūlomus terminus, taip, kad iki kovo 15 d. būtų pateiktos Vyriausybės pasitarimui svarstyti. Kartu teikiama ir VK. Terminas svarbus, nes tai yra svarbus oficialus duomenų šaltinis Valstybės duomenų agentūrai, kuri turi glaustus terminus komunikacijai su EUROSTAT’u, taip pat laikantis teisės aktuose nustatytų duomenų skelbimo terminų šiuos duomenis sutvarko savo skelbiamais formatais.</p> <p>Kitas svarbus terminas – gegužės 15 d., iki kurio rengiamos ir teikiamos Seimui finansinių ataskaitų rinkinys, taip pat Valstybės socialinių fondų, Privalomojo sveikatos draudimo fondo, Pensijų anuitetų fondo metiniai ataskaitų rinkiniai. Iki gegužės 15 d. Vyriausybė teikia ir Valstybės pažangos ataskaitą. Terminas paankstintas VK, įgyvendinant Valstybės kontrolės rekomendacijas. Paankstinimo prasmė – metinių ataskaitų rinkiniai tampa aktualūs ir svarbūs rezultatų analizei, geriau planuojant kitų metų biudžetą.</p> <p>Šių metų patirtis parodė, kad terminai ir teikimo procedūros teikiant Valstybės pažangos ataskaitą nėra iki galo suderinti skirtinguose teisės aktuose (Seimo statutas), taigi numatoma procesą harmonizuoti ir suderinti, taip, kad kitais metais ši ataskaita būtų tinkamai ir laiku pateikta VK auditui, kurio išvada būtų teikiama kartu su aukščiau aptartomis ataskaitomis.</p> <p>Kol kas lieka nepakitusi tvarka teikiant Nacionalinį ataskaitų rinkinį, kuris kaip ir anksčiau Vyriausybei teikiamas iki spalio 1 d., o Seimui yra teikiamas iki spalio 10 d.</p> <p>Kaip jau minėta, FM išdo sukurta informacinė sistema, jau minėtoje svetainėje „www.lietuvosfinansai.lt“ suteikia plačias galimybes vartotojams susipažinti, analizuoti skelbiamus duomenis. Beje, ši sistema – projektas „Atviri Lietuvos finansai“ 2022 m. pelnė net du apdovanojimus „Geriausias sprendimas Lietuvai“ ir „Publikos numylėtinis“.</p> <p>Keletas pavyzdžių</p> <p>Jau minėjome Sveikatos sistemos strateginį planą. Tęsiant iliustravimą apie įvykdymą 2023 m. apibendrinti rezultatai atrodo taip:</p>		
<p>2023 metų asignavimų valdytojo programų biudžeto vykdymo suvestinė</p> <p>Sveikatos apsaugos ministerija vykdo 3 programas:</p> <p>Sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo programa. Skirti asignavimai 2023 m. 94 131,3 tūkst. eurų, panaudoti asignavimai – 84 813,3 tūkst. eurų, vykdymas 90,1 proc. (iš jų: pažangos uždavinių įgyvendinimui skirta 94 131,3 tūkst. eurų, panaudota 90.1 proc. – 84 813.3 tūkst. eurų.). Daugiausia lėšų programoje skirta skatinti sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo veiklas ir stiprinti psichologinį (emocinį) visuomenės atsparumą; plėtoti sveiką gyvenimą bei stiprinti sveikos gyvensenos įgūdžius ugdymo įstaigose ir bendruomenėse, vykdyti visuomenės sveikatos stebėseną savivaldybėse.</p> <p>Sveikatos priežiūros kokybės ir efektyvumo didinimo programa. Skirti asignavimai 2023 m. 1 262 942,3 tūkst. eurų, panaudoti asignavimai – 1 135 321,6 tūkst. eurų, vykdymas 89,9 proc. (iš jų: pažangos uždavinių įgyvendinimui skirta 1 251 597,4 tūkst. eurų, panaudota 89.8 proc. – 1 124 192,3 tūkst. eurų.). Daugiausia lėšų programoje skirta didinti kokybiškų ir inovatyvių sveikatos priežiūros</p>	<p>Video Graphic Timeline / Process</p>	

	<p>paslaugų prieinamumą ir sveikatos atsparumą grėsmėms; tobulinti sveikatos priežiūros kompensavimą iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšų, plėsti jos apimtį ir prieinamumą gyventojams.</p> <p>Sveikatos apsaugos ministerijos valdymo programa. Skirti asignavimai 2023 m. 10 832,8 tūkst. eurų, panaudoti asignavimai – 9 207,3 tūkst. eurų, vykdymas 85,0 proc. (<i>Pažangos lėšų programai neskirta</i>). Daugiausia lėšų skirta užtikrinti tinkamą Sveikatos apsaugos ministerijos veiklos organizavimą ir vykdymą; Organizuoti Sveikatos apsaugos ministerijos išteklių (žmogiškųjų, informacinių, finansų) valdymą ir pavestų funkcijų vykdymą; Informuoti visuomenę ir pareiškėjus apie 2014 – 2020 m. ir 2021 – 2027 m. Europos Sąjungos struktūrinių fondų finansavimą.</p>		
	<p>4. Tęstinės veiklos ir pažangos uždaviniai (Forma Nr.4)</p> <p>Sveikatos sričiai 2023 m. asignavimų planas, įskaitant patikslinimus siekė 1 369.3 mln. eurų, panaudota 89,9 proc., t. y., 1 230.7 mln. eurų, iš jų:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tęstinės veiklos uždaviniams panaudota – 21.7 mln. eurų. Iš jų didžiausia dalis, t. y. 10,8 mln. eurų asignavimų panaudota uždaviniui „Užtikrinti ekspertinių tyrimų kvalifikuotą atlikimą ir vertinimą bei neveiksnių asmenų būklės peržiūrėjimo funkcijos vykdymą“, 1,2 mln. eurų panaudota uždaviniui „Kokybiškai ir efektyviai valdyti Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento žmogiškuosius ir finansinius išteklius“. • Pažangos uždaviniams panaudota – 1 209,0 mln. eurų. Iš jų didžiausia dalis t. y. 1 124,1 mln. eurų buvo panaudota uždaviniui „Didinti kokybiškų ir inovatyvių sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą ir sveikatos atsparumą grėsmėms“, 84,8 mln. eurų panaudota uždaviniui „Skatinti sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo veiklas ir stiprinti psichologinį (emocinį) visuomenės atsparumą“. 	Pie Chart / Timeline	
	<p>5. Pažangos uždavinių sąsaja su siektiniais rodikliais</p> <p>2023 m. Valstybės veiklos srityse siekiamų nacionaliniame pažangos plane nustatytų pažangos uždavinių ir poveikio rodikliai Sveikatos sričiai buvo:</p> <p>1. Skatinti sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo veiklas ir stiprinti psichologinį (emocinį) visuomenės atsparumą. (Prevencinėmis priemonėmis išvengiama mirtingumas, mirusiųjų skaičius 100 tūkst. gyventojų; suaugusiųjų, kurie vertina savo sveikatą kaip gerą ir labai gerą, dalis, proc.; mirtingumas dėl savižudybių, mirusiųjų skaičius 100 tūkst. gyventojų).</p> <p>Nors prevencinėmis priemonėmis išvengiama mirtingumo rodiklis paskutiniaisiais metais nežymiai mažėja, jis vis dar išlieka beveik dvigubai aukštesnis nei ES vidurkis. Faktinė poveikio rodiklio reikšmė 2022 m. siekė 175 (ES vidurkis – 91,4), 2025 m. siektina poveikio rodiklio reikšmė yra 150.</p> <p>Suaugusiųjų, kurie vertina savo sveikatą kaip gerą ir labai gerą, dalis, proc. Rodiklio reikšmė yra pasiekta ir viršyta t. y. vis didesnis procentas žmonių Lietuvoje vertina savo sveikatą kaip gerą ir labai gerą (2022 m. siektina reikšmė – 61,5, faktas – 62,4). 2025 m. siektina poveikio rodiklio reikšmė yra 64.</p> <p>Mirtingumas dėl savižudybių, mirusiųjų skaičius 100 tūkst. gyventojų. 2022 m. siekė 18,6. 2025 m. siektina poveikio rodiklio reikšmė yra 17,5.</p> <p>Dalis lėšų liko nepanaudotos dėl mažesnių, nei planuota, paslaugų įsigijimo išlaidų, dėl užsitęsusių viešųjų pirkimų procedūrų, sutarties nutraukimo su paslaugų tiekėju, taip pat dėl mažesnės tiekėjų pasiūlymų kainos; nepanaudotos 2021-2027 m. ES fondų</p>	<p>Video</p> <p>Part 1 Line Chart + Paragraph</p> <p>Part 2 Pie Chart + Paragraph</p>	

<p>investicijų programos lėšos, nes buvo keičiamas pažangos priemonės „Stiprinti gyventojų psichikos sveikatą bei plėtoti psichoaktyviųjų medžiagų ir kitų priklausomybę sukeliančių veiksnių kontrolę ir vartojimo prevenciją“ aprašas, užtruko PFSA rengimo, kvietimų skelbimo, su paslaugų reglamentavimu susijusių teisės aktų rengimo procesai, kas lėmė vėlesnę projektų įgyvendinimo pradžią ir lėšų išmokėjimą. Vykdymas – 90,1 proc.</p> <p>2. Didinti kokybiškų ir inovatyvių sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą ir sveikatos atsparumą grėsmėms. (Gydymo priemonėmis išvengiamas mirtingumas, mirusiųjų skaičius 100 tūkst. gyventojų; gyventojų išlaidų sveikatos priežiūros paslaugoms ir prekėms dalis nuo visų einamųjų išlaidų, proc.; E. sveikatos sistemos naudojimas stacionarinėse ir ambulatorinėse asmens sveikatos priežiūros įstaigose, proc.)</p> <p>Gydymo priemonėmis išvengiamo mirtingumo rodiklis pasiekęs piką COVID-19 pandemijos metu 2020 m., pastebimai sumažėjo 2022 m., tačiau iki šiol išliko vienas aukščiausių ES. Lietuvoje gydymo priemonėmis išvengiamas mirtingumas yra vienas didžiausių ES: 2022 m. standartizuotas mirtingumo rodiklis 100 000 gyventojų siekė 184, lyginant su ES vidurkiu – 92. 2025 m. siektina poveikio rodiklio reikšmė yra 150.</p> <p>Gyventojų išlaidų sveikatos priežiūros paslaugoms ir prekėms dalis nuo visų einamųjų išlaidų, proc. Nors Lietuvoje valstybės lėšomis finansuojama daug sveikatos priežiūros paslaugų, mokėjimo savo lėšomis lygis šalyje yra labai aukštas – faktiniais 2019 m. ir 2020 m. duomenimis du kartus viršijo ES vidurkį. Faktinė poveikio rodiklio reikšmė 2020 m. 28,7 proc. (ES vidurkis – 14,4 proc.). Didžiausią savo lėšomis padengiamų išlaidų dalį sudaro išlaidos vaistams (33,0 proc. visų išlaidų sveikatai) ir odontologinei priežiūrai (29,0 proc. visų išlaidų sveikatai) 2025 m. siektina poveikio rodiklio reikšmė yra 20 proc.</p> <p>E. sveikatos sistemos naudojimas stacionarinėse ir ambulatorinėse asmens sveikatos priežiūros įstaigose, proc. Rodiklio faktiniai duomenys rodo, kad 2023 metais jau pasiekta tokia rodiklio reikšmė, kuri buvo suplanuota kaip siektina 2030 m. Faktinė rodiklio reikšmė 2023 m. 98,0 proc. Taip atsitiko todėl, kad nustatant rodiklio siektiną reikšmę orientuotasi į numatomus įgyvendinti e. sveikatos plėtros projektus, kurie šiuo metu yra vykdomi, todėl jau nuo kitų metų e. sveikatos sistemoje bus daugiau funkcionalumų ir, neabejotinai, rodiklio faktinė reikšmė kris, todėl 2030 metams numatyta siektina rodiklio reikšmė yra pagrįstai siektina ir suplanuota ambicingai. 2025 m. siektina poveikio rodiklio reikšmė yra 70 proc.</p> <p>Dalis lėšų liko nepanaudotos, dėl užsitęsusių viešųjų pirkimų procedūrų, užsitęsę vykdomi darbai, užsitęsusios atliktų darbų perėmimo procedūros, tiekėjų vėlavimas pristatyti ir instaliuoti medicinos įrangą, projektų vykdytojai pateikė mokėjimų prašymus mažesnei sumai, nei buvo planuota. Vykdymas – 89,8 proc.</p>		
<p>6. Asignavimų nepanaudojimo priežastys</p> <p>VB lėšų vykdymas siekė 96,8 proc., didžioji dalis asignavimų nepanaudota, dėl užsitęsusių viešųjų pirkimų ir susijusių teisinių ir administracinių procedūrų; Dalis lėšų nepanaudota dėl pasikeitusios COVID-19 situacijos, buvo nutraukta pirkimo sutartis 679,0 tūkst. eurų; iki 2023 m. gruodžio mėn. pabaigos nebuvo spėta įsigyti planuotų pagal pasirašytas sutartis reagentų ir priemonių kiekių.</p> <p>ES lėšų vykdymas siekė 36,3 proc., nepanaudotos 2014 – 2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos lėšos, nes projektų vykdytojai pateikė mokėjimų prašymus mažesnei sumai nei buvo planuota. Įtaką lėšų panaudojimui turėjo projektų vykdytojų netikslus veiklų vykdymo planavimas ir užsitęsusios viešųjų pirkimų procedūros. Nepanaudotos 2021–2027 m. ES fondų investicijų programos lėšos, nes buvo keičiamos pažangos priemonės „Stiprinti gyventojų psichikos sveikatą bei plėtoti psichoaktyviųjų medžiagų ir kitų</p>	Video	

<p>priklausomybę sukeliančių veiksmų kontrolę ir vartojimo prevenciją“ aprašas, užtruks PFSA rengimo, kvietimų skelbimo, su paslaugų reglamentavimu susijusių teisės aktų rengimo/keitimo procesai, kas lėmė vėlesnę projektų įgyvendinimo pradžią ir lėšų išmokėjimą.</p> <p>Kitas pavyzdys. 2024 m. gegužės 21 d. Ministrė Pirmininkė LR Seime pristatė 2023 m. valstybės pažangos ataskaitą. Joje aptarė tokias sritis: Saugumo ir gynybos; Energetikos; Sveikatos – (išskyrė tokias temas: „Greitosios pagalbos pertvarką“, „Vėžio prevenciją“, „Vaistų kainas“); Socialinės apsaugos; Švietimo; Regionų politikos; Kultūros; Viešojo valdymo; Ekonomikos. Ši ataskaita buvo apsvaistyta kartu su kitomis minėtomis ataskaitomis visuose Seimo komitetuose. Jos aptarimuose dalyvavo pagal sritis ministerijų ministrai arba viceministrai, taip pat LRV kanceliarijos įgalioti atstovai.</p> <p>Kalbos epilogė Ministrė Pirmininkė apibendrino:</p> <p>Turime sutikti, kad dalis dalykų, kuriuos kiekviena vyriausybė įtraukia į savo programas ar imasi įgyvendinti iš tikrų krizei, nėra nauji. Jei nėra nauji konceptualūs išradimai, radikalūs keičiantys mūsų pasaulio suvokimą ar gyvenimą.</p> <p>Tad net ir su politiniais oponentais dažnai mes nekonkuruojame siekiais. Visi norime efektyvesnio viešojo sektoriaus, didelio konkurencingumo ir inovatyvumo ekonomikos, puikios sveikatos apsaugos, socialinės rūpybos, kokybiško švietimo, klestinčios kultūros, saugios valstybės.</p> <p>Tačiau priemonėmis ir šių siekių įgyvendinimo būdu galime skirtis labai daug.</p> <p>Sėkmės Jūsų darbuose ir strateginiuose pasirinkimuose.</p>		
--	--	--

PLANAVIMO DOKUMENTŲ SCHEMA

